

Základní pojmy a morfemický rozbor

Úkol 1

Přiznávám, že mi při těchto slovech přeběhl mráz po **zádech**. **Rozčilení**, jež se chvělo v doktorově hlase, nám ukázalo, že i on sám je hluboce pohnut **tím**, co nám řekl. Holmes se vzrušením předklonil a v jeho **očích** zasvitl **tvrdý** chladný lesk, jaký v nich sršel pokaždé, když byl **něčím** prudce **zaujat**.

„Vy jste to viděl?“

„Tak zřetelně, jako vidím vás.“

„A nic jste neřekl?“

(Arthur Conan Doyle: Pes baskervillský)

- Vyberte slova neohebná.
- U vyznačených slov ohebných rozlište tvarotvorný základ a tvarotvorný formant.
- U vyznačených slov označte kořeny slov.
- Ve kterých slovech se kořen shoduje s tvarotvorným základem?
- Z celého textu vypište slova s adjektivním tvarotvorným formantem.
- Vypište tvary substantiv s nulovou koncovkou.
- Proveďte úplný morfemický rozbor slov *přiznávám*, *rozčilení*, *doktorově*, *ukázalo*, *hluboce*, *tvrdý*, *zaujat*, *jste*.

Slovní druhy a slovnědruhé transpozice

Úkol 2

Český termín v pl.	Mezinárodní termín v sg.	Mezinárodní termín v pl.	Slovní druh		
			oheb./neoheb.	A/S	zákl./nástavb./nesamost.

Text k úkolům 3 a 4

Nespokojení **vysokoškolští** učitelé z filozofických fakult **zajisté** vyhlásí stávkou, **pokud** vláda do 28. března adekvátně nezareaguje na **jejich** požadavky. V úterý 28. března **budou** tito pedagogové **kolem** vysokých škol **pořádat** protest s názvem Hodina pravdy. Konat se bude v Praze a Olomouci. Na **protestující** určitě narazíte, když půjdete **kolem**. **Mluvčí** ministerstva školství **Aneta** Lednová řekla, že se připravuje materiál s návrhy řešení, kterým se bude úřad a vláda zabývat.

Úkol 3

U vyznačených slov určete slovní druh. Daný slovní druh dále charakterizujte z hlediska následujících kritérií: (1) formální (tvar), (2) obsahově-sémantické (význam), (3) syntakticko-funkční (funkce v textu).

Např. vysokoškolští – adjektivum: (1) ohebný slovní druh;
(2) autosémantický slovní druh;
(3) základní slovní druh

Úkol 4

V textu najděte příklady slovnědruhových transpozic a určete jejich typ.

Např. mluvčí – substantivizace adjektiva

Podstatná jména

Úkol 5

Utvořte náležitý tvar substantiva (je-li to možné, i tvar dubletní).

šel k (pan doktor)	volání divokých (husa)	zdál se mi sen o (auto)
výlov na největším (rybník)	málo zdravotních (sestra)	diplom v modrém (pouzdro)
v jejich (byt)	několik (učebnice)	letos na (jaro)
změny v (jazyk)	kult pohanských (bohyně)	škráloup na (mléko)
o anglickém (jazyk)	u dlouhodobých (investice)	o granátových (jablko)
prázdniny na (venkov)	soubor binárních (číslice)	v luxusních (letovisko)
sídlo na (hrad)	jedna z (žákyně)	pohádka o rozpustilých (štěňátko)
mluvili o (hrad)	infekce v obou (plíce)	

Přídavná jména

Text k úkolu 6

Nespokojení **vysokoškolští** učitelé z filozofických fakult vyhlásí stávkou, pokud vláda do **28.** března adekvátně nezareaguje na jejich požadavky. V úterý 28. března budou tito pedagogové pořádat **protestní** akci s názvem Hodina pravdy. Konat se bude v Praze a Olomouci. **Mluvčí** ministerstva školství Aneta Lednová řekla, že se připravuje materiál s **ministrovými** návrhy, **kterými** se bude úřad a vláda zabývat.

Úkol 6

Určete typ skloňování vyznačených slov.

Např. vysokoškolští – adjektivní tvrdé skloňování

Úkol 7

Tvořte komparativy následujících adjektiv.

Např. čistý – čistší i čistější

dobrý	krotký	snadný
drahý	měkký	tichý
jednoduchý	řídý	zlý

Zájmena

Úkol 8

Nahraďte zájmeno který zájmenem jenž. Zdůvodněte, proč některé tvary začínají na n-.

1. Řecko je země, na kterou stále rád vzpomínám. 2. Poznal lidi, kterým mohl vždycky důvěřovat. 3. Sklíčka, která byla zasazena v ozdobných oknech, vrhala rozmazaná světélka. 4. Svěží nádhera příštího jitra poněkud zahladila skličující dojmy, kterými na nás zámek včera zapůsobil. 5. Dědeček byl muž, který se vždy a všude řídil demokratickými zásadami.

Úkol 9

Doplňte tvary zájmena týž/tentýž.

1. Volával vždy v ... noční hodinu. 2. Blížili se ... ulicí jako jejich nepřátelé. 3. Pozvání přijali ... lidé. 4. Všimli jsme si, že byly vystaveny znovu ... předměty, ... kresby, ... díla. 5. Tiskoviny pošlete v ... obálce jako minule.

Úkol 10

Umístěte do textu zájmena přivlastňovací. V případě několikerého řešení výběr zdůvodněte kontextem.

1. „Měl bys, Matěji, věřit ve ... schopnosti," poznamenala Lucie. 2. Pojedou Polákovi ... autem? 3. Lhotečtí by se měli lépe starat o úrodu na ... polích. 4. Petr psal zprávu ... sestře Heleně. 5. Jsem zvyklý nést odpovědnost za ... kroky.

Číslovky

Text k úkolům 11 a 12

1. Na háčku visely dvoje klíče. 2. Cvičenci utvořili pětice. 3. Chystali se na cestu půl druhého roku. 4. Benzín tehdy koupil za pár korun. 5. Na děti někdy tak trochu zapomínali. 6. Číslice tři, sedm a jejich násobky mají v lidové slovesnosti významné místo. 7. Tolikrát opakování by mělo přinést jakýsi výsledek. 8. Kolikrát se ještě budeme muset vrátit na začátek? 9. I nula má svůj význam. 10. Vlak přijel s několikaminutovým zpožděním. 11. Číslo dvacet čtyři dělte šesti na tři desetinná místa, zaokrouhlete na setiny.

Úkol 11

V textu vyhledejte číslovky, určete jejich druh.

Úkol 12

Určete typ skloňování (a vzor) číslovek ohebných.

Slovesa**Úkol 13**

Vytvořte následující tvary sloves.

infinitiv	osoba	číslo	způsob	čas	rod	vid	výsledný tvar
pozdravit	1.	sg.	kond.	préz.	akt.	pf.	
	1.	sg.	kond.	préz.	pas.	pf.	
	2.	sg.	imp.		pas.	pf.	
	2.	sg.	imp.		akt.	pf.	
vzít	3.	sg.	ind.	prét.	akt.	pf.	
	3.	sg.	ind.	prét.	akt.	impf.	
	2.	pl.	ind.	fut.	akt.	pf.	
	2.	pl.	imp.		akt.	pf.	
slyšet	1.	sg.	ind.	fut.	akt.	impf.	
	3.	sg.	ind.	fut.	pas.	impf.	
	3.	sg.	kond.	prét.	akt.	impf.	
	2.	sg.	imp.		akt.	impf.	
smát se	2.	sg.	ind.	prét.	akt.	impf.	
	1.	pl.	imp.		akt.	impf.	
	3.	pl.	kond.	prét.	akt.	impf.	
	3.	pl.	ind.	préz.	akt.	impf.	

Zdroje

BEDNAŘÍKOVÁ, B. *Praktická cvičení z tvarosloví*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008.

HÖFLEROVÁ, E. *Průvodce tvaroslovím současné češtiny*. Odry: VADE MECUM BOHEMIAE, 2010.

www.novinky.cz